

20.6.2025

Yttrande angående Granskningsförslag, Översiktsplan för Nacka Kommun 2050

Översiktsplanen Nacka kommun 2050 är allmänt formulerad och därmed kan dess innehåll till stora delar tolkas fritt av den kommunala planeringen. Handlingen blir ett styrdokument som ska bidra till en mer förutsägbar och jämlikare planering än vad som har rått framför allt de senaste dryga tio åren. För att konkretisera den pågående planeringen tas huvudsakligen några exempel från planläggningen i Orminge och Björknäs.

I handlingar som ingår i översiktsplanen tas upp att dagvatten är de största källorna till föroreningar i sjöar och kustvatten. Naturbaserade lösningar som växtbäddar och dagvattendammar avses användas och reningen av dagvattnet ska ske i källan, på planområdet. Av handlingar framgår vidare att tillräckliga ytor för rening och reglering ska säkerställas.

Detaljplaneförslagen Pylonen och Agaten är belägna på bergsterräng som sluttar kraftigt mot Myrsjön och dess avrinningsområde. Båda planeras att ha garage under byggnaderna och förgårdsmark, vilket gör att hårdgjorda ytorna ökar betydligt.

Kan kommunens planering och förvaltning bidra till att uppnå god status och förhindra en försämrad ekologisk och kemisk status i sjöar, vattendrag och kustvatten? Planen är att detta sker genom åtgärder som förbättrar dagvattenrening och minskar näringsbelastningen. Dagvatten beskrivs som den största källan till föroreningar av sjöar och kustvatten. Konkret handlar det om att bygga naturbaserade lösningar som växtbäddar och dagvattendammar inom planområdet.

För Pylonen gjordes en dagvattenutredning 2019 som senare uppdaterades. Dagvatten skulle tas hand om i ett flertal växtbäddar och en dagvattendamm. Dagvattendammen finns inte med i handlingar för Granskning 2 och kommunen har valt att inte ta upp dagvattenbäddar i plankartan/planbestämmelser förutom en växtbädd (Pylonen) och en allmän bestämmelse (Agaten). Information om antalet, kapaciteten och placeringen av växtbäddar saknas. Vägen som fanns på området (Pylonen) ersattes av en bred hårdgjord gata mellan byggnaderna på det långsmala planområdet.

Erfarenheten av bebyggande i Björknäs visar att LOD åtgärder som beskrivits och utlovats i planhandlingar och även dokumenterats i en dagvattenutredning byggdes inte. Lösningen blev istället att leda dagvattnet orenat via de redan underdimensionerade dagvattenledningarna till Skurusundet. Den information som saknas i plankartan och planbestämmelser verkar generellt inte genomföras.

Flera exploateringar i Ormingeområdet har motiverats av att bebyggelse sker på ianspråktagen mark och att naturmark inte bebyggs. Kommunen hade tidigare på planområdena för Agaten, Pylonen och Volten skapat tillfälliga infartsparkeringar som inför exploateringen avvecklades.

Det förefaller att kommunen kringgår målet att naturmark inte ska exploateras genom att först förvandla naturområden under en tid till parkeringar. Det är svårt att säga om detta är en strategi för att lättare kunna exploatera genom att avveckla skolor, förskolor, tillfälliga parkeringar, riva villabebyggelse osv. Även om detta inte skulle vara en medveten metod verkar det fungera. De tillfälliga parkeringar som upptar en förhållandevis liten yta går istället att återställa till natur eller att man på platsen har en begränsad bebyggelse som möjliggör dagvattenhantering på ett bra sätt.

De tre ovannämnda planområdena kommer att ha knappast några träd efter den omfattande exploateringen. Krontäckningsgraden blir obefintlig, vilket påverkar negativt trivsel, värmeutveckling, luftföroreningar och dagvattenavrinningen. Krontäckningen kan användas för att skapa boendemiljöer med grönska och skugga och därmed minska riskerna vid farliga värmeböljor. I Orminge generellt finns tydliga "hot spots", vilket sticker ut. Detta borde vara ett alarmerande tecken för de som ansvarar för planeringen. Situationen kommer att flerfaldigt förvärras med de hårdgjorda ytorna som nu planeras.

Konsekvensen av kommunens planering blir att dagvattnet rinner eller leds direkt till Myrsjön (Kulvert under Skarpövägen föreslås) och därmed till Kvarnsjön och vidare till Askrikefjärden vilket har en otillfredsställande ekologisk och kemisk status. Myrsjön har i praktiken använts och används fortfarande som en dagvattendamm där föroreningar och gifter har samlats under årtionden. Är inte målsättningen att alla sjöar ska ha så rent vatten som möjligt oberoende av om de är vattenförekomster? Även i Björknäs leds orenat dagvatten till Kvarnsjön istället för att skapa en dagvattendamm.

Problematiken i nutid består i att de föreslagna LOD åtgärderna är otillräckliga bland annat eftersom de inte är markerade i plankartan och därmed inte är obligatoriska.

Växtbäddar på garagetak har en begränsad möjlighet att infiltrera dagvatten eftersom djupare jordlager saknas. Utrymme som tillåter rötterna att utvecklas är begränsad, vilket utesluter en växtlighet som nämnvärt kan ge skugga.

På Pylonen fanns 90 infartsparkeringar. I gransknings förslaget finns parkeringsgarage med ca 82 platser, ca 61 anläggs som markparkering. Utöver dessa parkeringsytor möjliggörs mindre samlade parkeringsytor om 6 till 8 platser på kvartersmark. Platsen för dessa är inte bestämd och inte med i plankartan. Vidare skrivs i planbeskrivningen för Pylonen att kommunens parkeringstal är dynamiska och flexibla vilket innebär att parkeringsbehovet kan förändras under projektets gång. Om avstämningen av parkeringsbehov görs först i bygglovsskedet är det omöjligt i granskningsfasen och dessförinnan att förstå hur omfattande hårdgjorda ytor kommer att kunna byggas på fastigheten.

Antalet lägenheter uppskattas till cirka 200 vilket kan lätt innebära 230-250 lägenheter. Det finns inte ritningar på våningsplan. Information om antalet lägenheter är väsentlig för att kunna bedöma antalet parkeringsplatser och därmed omfattningen av hårdgjorda ytor.

Information om antalet bilar som åker från och till fastigheten behövs för att bedöma trafiksäkerhetsriskerna och även ökningen av den totala biltrafiken.

Parkeringsplatserna kommer att bli dubbelt så många som de tillfälliga infartsparkeringarna på planområdet. Bilar som åker från och till garaget alstrar samma föroreningar som utomhus parkerade bilar.

Hårdgjorda ytorna blir betydligt mer omfattande än tidigare med planförslaget, Granskning 2. Träd och annan växtlighet kommer att decimeras. Erfarenheten från Björknäs visar att inga träd blev kvar på fastigheter som bland annat hade beskrivit en sammanhängande trädplantering vid fastighetsgränsen mot Värmdövägen.

Om LOD åtgärder inte går att bygga på platsen och om de inte finns bekräftade i plankartan är det ett tecken på att platsen inte är lämplig att bebyggas. Det finns också komplementbyggnader på platsen som upptar markytan. Om ingen lekplats har markerats i plankartan finns det ingen skyldighet för fastighetsägaren att bygga en sådan. Därmed saknas det närnatur och vardagliga lekmöjligheter nära hemmet vilka ska finnas på ett tätbebyggt område med sjuvåningshus. Detta motsvarar inte det som avses i Kulturmiljöprogrammet gällande Västra Orminge.

En liknande planering finns för detaljplanen för Agaten som nu är aktuell.

I det tredje fallet Volten, söder om Ormingeringen snett mittemot detaljplaneförslaget för Agaten, är bebyggelsen tät med stora enhetliga bebyggelsevolymerna på förorenad deponi och senare fyllnadsmassor som kom till för att anlägga en tillfällig infartsparkering. Slutningen och höjdskillnaden från den tillfälliga parkeringen till naturområdet nedanför ger ett bisart samt bräckligt intryck när det gäller hållfastheten på platsen. Även förskola planeras igen på platsen till cirka 200 barn (antalet är inte bestämt). I samma byggnad föreslogs en förskola för 250 barn i ett tidigare detaljplaneförslag. En omfattande biltrafik, inte minst under rusningstiderna, finns på Ormingeringen, vilket gör det riskfyllt att komma till och från planområdet. Förskolor har senaste tiden avvecklats även i Ormingeområdet, vilket innebär att många barn skulle tas med bil till förskolan. Denna planering skulle aldrig föreslås eller kunna genomföras på många andra håll i kommunen.

Bebyggelsen på de tre detaljplaneprojekten planeras vid hårt trafikerade vägar, Ormingeringen och Skarpövägen, vilka som har varken trottoarer eller cykelbana på någon sida av vägen. Siktförhållanden både på dessa vägar är synnerligen begränsade.

I flera skrivelser har påpekats till kommunen att av Slutrapporten för uppdraget Kollektivtrafikplan 2050, Trafikförvaltningen, Region Stockholm, framgår att Region Stockholm eller Trafikverket har inga planer att på tunnelbanans förlängning från Nacka centrum till Orminge görs. Detta beslut baseras på en genomgripande utredning. Om spårbunden kollektivtrafik byggs vidare, då handlar det om Roslagsbana som har förutsättningar att trafikera till Värmdö via områden som är mycket glest bebyggda utan att restiden blir för lång.

Fortfarande motiveras bland annat bebyggelsen i Orminge och även i Björknäs av tunnelbanans utbyggnad till Orminge.

Om en spårbunden trafik skapas till Orminge behöver mark reserveras för detta syfte både i Orminge centrum och längs motorleden, väg 222. Flerbostadshus bebyggelse har tillkommit och fortsatt byggande med flerbostadshus planeras i Björknäs längs motorleden. Det är inte rimligt att bygga fastigheter som eventuellt kommer att behöva rivas efter 50-70 år. Det är miljömässigt, samhällsekonomiskt och inte minst fel planering gentemot invånare som skulle köpa sin bostadsfastighet eller lägenhet på området och sedan behöva lämna fastigheten om den exproprieras.

Det finns inte någon som helst uppföljande utredning till Idéstudie, Förlängning av tunnelbanan till Orminge centrum, som gjordes 2014. Därmed saknas helt analys om det går att bygga ut tunnelbanan till Orminge på grund av den omfattande bebyggelsen som redan har skett, har detaljplanerats och som inom kort ska detaljplaneras. Trots detta skrivs i planhandlingar om den kommande tunnelbanan till Orminge som underlättar kollektivtrafiken. Det är nödvändigt att denna fråga utreds omgående.

Eller kommer kommunen att till sist när all mark i Orminge har exploateras komma fram till att förresten det inte går längre att genomföra tunnelbanebyggnationen? Det totala ointresset att klargöra frågan förefaller bekräfta tanken att man inte vill utreda saken. I annat fall skulle kommunen ta fram mer material och information om hur tunnelbanan kan förlängas till Orminge till förhandlingar med Regionen och Trafikverket. Den fortsatta bebyggelseplaneringen behöver omprövas om denna exploatering av Orminge hindrar tunnelbanans förlängning till Orminge centrum.

Det är förståeligt att stora sammanhängande naturområden värnas. Inom de områden i kommunen där det finns få grönområden och oförstörd natur borde detta också prioriteras, bevara naturmarken och skydda skogarna. Allt annat kan och verkar leda till att den kvarvarande ursprungliga naturmarken används för andra syften varvid naturområden såsom sårbara hållmarkstallskogar utarmas ytterligare.

Dessa riktlinjer riskerar att skapa en ojämlig planering avseende invånarnas tillgång till naturområden i olika delar av kommunen.

En god tanke är också att man kompenserar naturmark som bebyggs. Enligt kommunen ska kompensationsåtgärder ske för att förstärka spridningssamband där det behövs. Detta innebär att kompensationen kan lokaliseras varhelst det finns behov av förstärkning av spridningssamband i kommunen. Kompensationen har inte kommit till godo för områden med de svagaste spridningssamband såsom i Orminge och även i Björknäs. Detta förfarande kan öka ojämligheten när det gäller naturområden i kommunen om områden med svaga spridningssamband, där det också finns glest med naturområden inte uppmärksammas.

Det finns en generell regel att 30% av Nackas yta ska omfattas av naturskyddet. Kommunen består av olika geografiska områden med stora skillnader gällande andelen naturmark. Det har

varit en negativ utveckling i detta avseende för Boo. Skarpnäs naturreservatet som förlorade ett stort sammanhängande naturområde runt Skarpnäs verksamhetsområde i samband med att kommunen valde att minska naturreservatsområdet och senare låta detta område ingå i Skarpnäs verksamhetsområde. Inte ens strandskyddet, minskad spridningskorridor till ca 500 m mitt i naturreservatet, problematik med dagvatten från verksamhetsområdet, buller osv kunde rädda denna naturmark. Ingen kompensation har skett. Även de tidigare nämnda detaljplaneförslag i Orminge har medfört att naturmarken har decimerats på planområdena med allehanda negativa konsekvenser för miljön och människor. Grönområdet inom parkområdet har exploaterats med bostadsbebyggelse, utan att kompensation har skett för Orminge som till stor del håller på att utvecklas till en stenstad med huvudsakligen höghusbebyggelse. Ett stort område från Sarvträsk har bebyggts med stora åttavåningshus. Det är positivt att verksamhetsområdet i Igelboda har detaljplanerats på nytt till natur. Det som sker i Orminge är dock fel och visar på en ojämlig planering.

Den slags planering som har beskrivits ovan riskerar att leda till en negativ utveckling och splittring istället för att olika orter planeras att kunna vara och bli trivsamma med trygg miljö. I Björknäs har det uppstått en ohållbar trafiksituation efter införandet av broavgiften på Skurubron, en situation som med säkerhet kommer att förvärras med den enorma bostadsbebyggelsen i Orminge och Boo. Alla vägar i Boo leder till Björknäs och många väljer att åka på den avgiftsfria gamla bron via den lokala Värmdövägen.

Idéstudien för tunnelbana till Orminge ledde till att en storskalig bebyggelseutveckling planerades i Björknäs och Orminge. Därmed övergav kommunen successivt planprogrammet för Orminge från 2015, ett program som hade en rimlig planeringsgrad. Därefter kom det fler och fler detaljplaner med högre byggnader (upp till 21 våningar).

Även i Björknäs planerades höga och omfångsrika flerfamiljshus på fastigheter som i många fall var bebyggda med villor från 1900-talets början, varvid kulturhistoriskt särskilt värdefulla och värdefulla byggnader föreslogs att rivas. Exploateringsområdet vidgades utan ett formellt beslut; sådant har inte presenterats trots flera begäran. Det pågick ett intensivt arbete i den täta kontakten mellan exploatörer och berörda tjänstepersoner och chefer utan att invånarna hade på något sätt informerats. Lyckligtvis stoppade politiker till sist planförslaget och en områdesplan gjordes. Det märkliga i arbetet för områdesplan var bland annat att de kulturhistoriska värden som finns i Björknäs aldrig hade undersökts och att det fanns en uppfattning om att det inte fanns några kulturhistoriska värden på orten till och med så att det skulle ha verifierats inom arbetet för Kulturmiljöprogram 2011 för Nacka att sådana värden inte fanns, vilket inte stämde.

En brist uppstod när kommunen valde att inte alls ta hänsyn till de många synpunkter som invånarna lämnade under en dryg månad till förslaget för områdesplan. En viktig dialog blev då stoppad och kommunen gick bara vidare med sitt förslag.

Intresset och viljan att tillämpa målsättningen "Bästa utveckling för alla" till Björknäs har tagit lång tid och invånarna följer med stort intresse och engagemang hur det kommunstyrelsen

beslutade detaljplanearbetet ska löpa. Det hann byggas flera, ofta barackliknande flerfamiljshus under de senaste dryga tio åren innan en ny riktning i planeringen kom 2024.

Det är önskvärt att kommunen inte betraktar kulturmiljöprogrammet som en slutprodukt, utan att man undersöker kulturvärdena på områden som inte ingick i dokumentet från 2011.

Det är viktigt att kommunen arbetar med att få till stånd en planering som är jämlik avseende olika kommundelar, detta även när det gäller kvaliteten på plan- och bygglovshandlingar. Man kan nämna några områden att bevaka gällande jämlikhetsaspekter såsom insatser för kultur, sport, lekplatser, parker, torg och andra offentliga miljöer. Det är något fel att skriva i översiktsplanen att invånarna i Boo ska vandra långa vägar till Orminge park. Till exempel är Björknäs centrum nedslitet och där saknas det helt och hållet mötesplatser såsom torg och park. Enbart parkeringsområde finns. Ingen planering har påbörjats för att skapa ett attraktivt Björknäs centrum, trots att nya bostäder har byggts. Det är en stor skillnad till hur kommunen har tagit itu med förbättringsåtgärder i andra centrum, där man har skapat torg, parkstråk, en trivsam och trygg miljö.

Det är svårt att se att Granskningsförslag, Översiktsplan 2050, Nacka kommun, kommer att kunna ge vägledning inom de problemområden som har beskrivits i den kommunala planeringen. Till en del kan den ojämlika planeringen förstärkas av vissa ståndpunkter som framgår av översiktsplanen.

Björknäs

